

Oponentský posudok teoretickej diplomovej práce

Názov práce: **Autobiografičnosť v díle režisérek českého animovaného filmu**

Poslucháč: **Eliška Děcká**

Oponent: **Mgr. art. Ivana Laučíková, ArtD.**

Predložená diplomová práca Elišky Děckej zameriava pozornosť na problematiku autorskej krátkometrážnej animovanej tvorby a detailne skúma jeden jej vybraný prvok – autobiografické prejavy v dielach českých autoriek. Ide teda o prácu z oblasti animačných štúdií, mladej akademickej disciplíny, ktorá sa v akademickej obci krajín bývalého socialistického bloku presadzuje len pomaly a pomerne ťažko. V úvode posudku si dovoľím vyzdvihnúť tento fakt ako výrazné pozitívum, nakoľko práca samotným svojim vznikom napomáha rozvíjať a rozširovať animačné štúdiá v našom (česko-slovenskom) kultúrnom prostredí.

Z pohľadu animačných štúdií plní Děcká takpovediac osvetovú úlohu, keď v úvodnej časti práce, citujúc renomovaných zahraničných odborníkov, predkladá definície, ciele a priority odboru v duchu, ako boli a sú formulované v rámci medzinárodnej vedeckej diskusie. Autorka čerpá nielen zo štúdia odbornej literatúry, ale i z osobných účastí na viacerých konferenciách Spoločnosti pre animačné štúdiá (SAS), v rámci ktorých sa aktívne zúčastňovala ako prispievateľka a zároveň pomerne ojedinelá zástupkyňa krajín strednej a východnej Európy.

Ťažiskové princípy animačných štúdií prenáša Děcká do metodológie vlastnej práce a možno konštatovať, že ich napĺňa úspešne – a) *prepojenie teórie s praxou* napĺňa aktívnou komunikáciou s tvorkyňami a tiež tým, že sa zameriava nielen na analýzu estetických a sémantických rovín diel, ale i produkčných a distribučných podmienok tvorby, b) *interdisciplinarita* je v práci prítomná vo forme prienikov do oblasti výtvarného umenia, literatúry (pomerne časté citácie Virginie Woolfovej) či historiografie (využíva nástroje orálnej histórie) a c) *zameranie na minority* uskutočňuje smerovaním záujmu na autorky - ženy a autorky krátkej autorskej animovanej tvorby, pričom zároveň uvádza argumenty, prečo tieto skupiny vymedzuje ako okrajové, minoritné, resp. umlčované. Fakt, že krátky animovaný film tvorený ženskými autorkami je v rámci filmového umenia okrajovým

zjavom, mimovoľne potvrdzuje aj samotná táto diplomová práca. Jej autorka nachádza len niekoľko režisérov a ich diel, pričom minimálne polovicu filmov musí čerpať zo školských archívov, pretože profesionálne prostredie neposkytuje dostatok príkladov. Znamená to, že daný druh filmovej tvorby momentálne prežíva najmä v periférii školského prostredia.

Prvému z uvedených bodov, prepojeniu teórie a praxe, zodpovedá aj štruktúra práce, ktorá obsah člení na prvú metodologickú časť s dominujúcou teóriou (definície pojmov, princípov, zámerov, obsahových súvzťažností) a druhú analytickú časť, kde sa predmetom analýzy stáva materiál z praxe českého animačného prostredia. Mám za to, že toto základné členenie sa mohlo premietnuť aj do štruktúry kapitol (zaradenie existujúcich kapitol pod dve hlavné). Obdobne sa z hľadiska akademickej presnosti javí ako chybné, že v kapitolách 3.3 Autorství v autorskom krátkem animovanem filmu a 3.4 Výrazové prostředky autorského krátkého animovaného filmu uvádza charakteristiky viacerých znakov, pričom príslušné bloky textu označuje latinskými číslicami 1., 2.,..., čo nekorešponduje so schémou číslovania kapitol. Vzhľadom k tomu, že ide o rozvíjanie čiastkových motívov kapitol 3.3 a 3.4, sa javí ako ich adekvátne označovanie 3.3.1, 3.3.2, resp. 3.4.1, 3.4.2 atď., resp. v prípade potreby izolovaného číslovania vo vnútri kapitoly by bolo adekvátne použiť rímske číslice (I., II.,...) alebo písmená (A, B,...). Odhliadnuc od týchto technických pripomienok možno konštatovať, že práca má jasnú logickú výstavbu, štruktúra a radenie kapitol mapujú sledovanú oblasť vyčerpávajúcim spôsobom.

Ako naznačuje názov práce, v centre záujmu autorky stoja ženské predstaviteľky českej animácie, pričom autorka do výberu zaradila výlučne žijúce tvorkyne. Táto požiadavka prirodzene vplynula z potrieb osobného stretnutia za účelom záznamu orálnej histórie. Mám za to, že v špecifikácii témy v Úvode práce by bolo vhodné zdôrazniť túto previazanosť so *súčasnou* českou animáciou a tým aj zdôvodniť, prečo sa medzi vybranými režisérkami českého animovaného filmu neobjavujú kľúčové mená českej animácie ako napr. Hermína Týrlová. Rovnako užšia špecifikácia zamerania nie na animovaný film, ale na krátky autorský animovaný film sa objavuje až v tretej kapitole, čo sa prihliadnuc na dôležitosť tohto faktu javí ako pomerne neskoré.

Ciele práce definované v Úvode sú konštruktívne a exaktné a autorka ich uspokojivo napĺňa. V metodológii sa opiera okrem vyššie zmienených princípov animačných štúdií i o prax rodových štúdií a postupov orálnej histórie. Obe tieto oblasti a nástroje, ktoré od nich preberá, autorka predstavuje (metodológii orálnej histórie venuje samostatnú kapitolu), a v samotnej práci ich potom používa s porozumením. Stanovené ciele napĺňa úspešne:

prostredníctvom reprezentatívnej vzorky autoriek mapuje výskyt autobiografických prvkov v tvorbe súčasných tvorkyň českého animovaného filmu, zo zistení vyvodzuje konštatovania o stave širších umeleckých a spoločenských oblastí (súčasný český animovaný film, jeho rodové špecifikácie, ale i stav českej spoločnosti a jej vzťah k filmovému umeniu dvadsať rokov po páde komunizmu), a zasadzuje tento jav do svetového kontextu porovnaním so zahraničnými príkladmi.

Jazyku práce nechýba odborné, funkčne používané pojmoslovie. Ako autorka uvádza vo svojich zámeroch, text vníma aj ako materiál potenciálne zaujímavý pre tvorcov či producentov, a tomuto cieľu zodpovedá i ľahko čitateľný, miestami esejisticky ladený štýl, ktorý sa neuzatvára pre „akademickú elitu“. Hoci jazyku nechýba odborná erudícia, na niektorých miestach sa uchýľuje k hovorovým zvratom, ktoré by v akademickom prostredí mali dostať exaktnejšie formulovanú podobu (kapitola 6.5 Vliv školního prostředí a následného vhození do reality a pod.) V súvislosti s jazykovou a štýlovou úpravou je vhodné zmieniť spôsob uvádzania prepisov rozhovorov s autorkami. Děcká ich ponecháva v hovorovej forme, neupravuje ich do podoby uhladeného písomného prejavu, vďaka čomu si zachovávajú určitú hrubosť, ale zároveň neprichádzajú o nesmierne cenný emočný náboj a prejav špecifického naturelu interviewovaných. Prepojenosť s praxou, alebo „živým materiálom“ tak získava novú kvalitu. Text považujem za dobre zvládnutý aj v rovine štylistickej. Výhrada sa dá vzniesť k nežiaducemu opakovaniu niektorých informácií (napr. analógia medzi autobiografiou v zmysle zrkadlenia a konkrétnym zrkadlom používaným v animačných ateliéroch alebo obhajoba autobiografického prístupu autoriek ako prínosu do oblasti animovaného filmu ako takého sa v texte objavujú niekoľkokrát).

V spôsobe uchopenia predmetu analýzy sa Děcká vydáva „cestou slabej klasifikácie“, v animačných štúdiách často preferovanej, ktorá namiesto uzavretých a striktno stanovených definícií a tvrdení uplatňuje prístup otvorenejší, voľnejší a zároveň si zámerne nenárokujúci na úplnosť či konečnú platnosť. Výpovednú hodnotu hľadá viac ako v jasne formulovaných záveroch vo výpočte možných javov, v utváraní množiny, v rámci ktorej sa rysujú spoločné znaky, pričom táto je vždy otvorená zmenám sledovaného javu (technologickým, ekonomickým, distribučným a pod.). Vďaka tomuto otvorenému prístupu sa v práci dotýka aj miest, ktorých opodstatnenosť je sporná (napr. kapitola 10 Reflexe autorského já v zákazkové tvorbe nepredstavuje žiadny doslovný príklad výskytu autobiografického prvku), svojim okrajovým súvisom s témou však všetky zahrnuté javy napomáhajú kryštalizovať výsledný

obraz v zmysle sústavy s pevným jadrom (témou) a sústredených obežníc (zahrnutých motívov), ktorých väzba na jadro s pribúdajúcou vzdialenosťou slabne.

Dovolím si upozorniť na dva momenty v úvahách autorky, ktoré považujem za otázne, resp. ktoré vyvolávajú polemiku. Prvým je podľa môjho názoru nepresné uplatňovanie pojmu autobiografický v určitých kontextoch. Napriek tomu, že i v tomto prípade autorka siaha po prístupe tzv. slabej klasifikácie a rozširuje význam slova v porovnaní s klasickým usúvzťažnením len na vlastnú históriu a prežívanie autorky, niektoré príklady uvádzané ako znaky autobiografického charakteru diel sú pojmu už príliš vzdialené. Za taký možno označiť popis prenosu odpozorovaných znakov z reálnych ľudí na animované postavy (Kristína Dufková – *Usnula jsem*, s. 105). Je nesporné, že animátorka pri oživovaní postáv aplikuje na figúry pohyby odpozorované zo svojho zväčša intímneho, blízkeho okolia, je však otázne, či tento proces tvorivo reflektuje samotnú autorku natoľko, aby sme ho mohli označiť za autobiografický.

Druhým momentom vyvolávajúcim polemiku je autorkino niekoľkokrát opakované tvrdenie, že autorský (alebo nezávislý) krátky animovaný film v Čechách absentuje kvôli neschopnosti českých tvorcov a tvorkyň adaptovať sa na nové trhové podmienky. Dovolím si tvrdiť, že situácia je trochu zložitejšia a na vznesenie takéhoto konštatovania je potrebné zvažovať širšie súvislosti. Ekonomické pomery u nás sú napriek nástupu kapitalizmu v porovnaní so západným svetom stále veľmi odlišné a pokiaľ aj Děcká uvádza príklad zahraničných tvorkyň, živiacich sa komerčnou prácou, popri ktorej vyrábajú vlastné autorské filmy ako vedľajšiu aktivitu, obchádza fakt, že v našich pomeroch obdobné možnosti komerčnej práce neexistujú, resp. neprinášajú porovnateľný finančný a časový luxus. Ukazuje sa tiež, že autorská tvorba krátkych filmov dominuje najmä vo Francúzsku, Nemecku a Kanade, teda v krajinách s bohatými dotačnými systémami otvorenými krátkometrážnej produkcii, takže väčšina krátkej animovanej tvorby vzniká práve vďaka grantovej podpore a tá je v našom prostredí limitovaná.

Polemiku na túto tému som uviedla ako dôkaz, že Děckej práca sa dotýka „živých“ miest a otvára diskusiu. Súhlasím s jej názorom, že text môže priniesť zaujímavé informácie rovnako teoretickej ako i tvorivej časti filmárskej obce a bolo by zaujímavé predložiť ho (v skrátenej a upravenej podobe, resp. vo výbere) širšej čitateľskej verejnosti. Zopakujem konštatovanie, že v česko-slovenskom kontexte ide o pomerne zriedkavú akademickú prácu z oblasti animačných štúdií, ktorá predstavuje množstvo odbornej literatúry, u nás zatiaľ neobjavenej, nereflktovanej a nezačlenenej do akademickej praxe.

Predložená práca má rozsah 145 normostrán, je formálne aj gramaticky upravená, označuje citované zdroje, diela i obrazové prílohy, takže po formálnej stránke napĺňa kritériá pre diplomovú prácu.

Pri zohľadnení charakteru vytknutých chýb, ktoré sú skôr technického charakteru, a stupňa štúdia autorky hodnotím prácu ako veľmi dobre zvládnutú. Navrhujem ju prijať a hodnotiť známku *výborný (A)*.

Mgr. art. Ivana Laučíková, ArtD.

Banská Štiavnica, Slovensko, 8.9.2011